

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Masalah

Kabudayaan téh mangrupa hasil cipta manusa. Ku kituna, kahirupan manusa moal bisa lepas tina kabudayaan nu aya di sabudereunana. Manusa téh minangka mandat kultural, lantaran ngabogaan akal jeung pikiran anu ngabédakeun jeung mahluk séjenna. Nurutkeun pamadegan Koentjaraningrat (2011, kc.72) kabudayaan téh nyaéta sakabéh sistem gagasan, paripolah, jeung hasil karya manusa nu kudu dibiasakeun ku cara diajar, sarta hasil tina sakabéh budi jeung karyana.

Kabudayaan anu aya di lingkungan masarakat bisa nyoko kana sikep, konsépsi, idilogi, paripolah, kabiasaan jeung karya kréatif. Ku kituna, bisa dicindekkeun yén kabudayaan téh mangrupa konsepsi jeung paripolah anu aya di lingkungan masarakat, nyoko kana adat-istiadat, kabiasaan, karya seni, basa, paripolah, sarta karsa manusana sorangan.

Salasahiji unsur anu aya dina kabudayaan nu universal nyaéta kesenian. Kesenian sintren nyaéta salasahiji kesenian ti Cirebon anu masih kénéh dipiara tur dimumulé ku masarakat, di antarana di desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin Kabupaten Kuningan. Ieu kesenian téh ngandung unsur magis anu sakral nepi ka teu meunang dipaké kaulinan. Penari sintren biasana awéwé (masih parawan) anu maké pakéan husus tuluy make kacamata hideung. Kecap parawan dina hal ieu nyaéta budak awéwé nu can kungsi kareseban. Istilah sintren mangrupa gabungan tina dua kecap nyaéta kecap *si* jeung kecap *tren*. Dina bahasa Jawa kecap *si* miboga harti manéh atawa manéhna, sedengkeun *tren* asalna tina kecap *tri* minangka akronim tina kecap putri. Kesenian sintren ngan aya di daerah-daerah nu tangtu jeung kesenian sintren téh saukur aya dina acara-acara gedé saperti hajat laut, upacara tolak bala, nadzar, ruatan, jeung kawinan.

Ku kituna, kesenian sintren perlu dijaga jeung dimumulé ngarah teu tumpur, sabab di jaman globalisasi kiwari loba pisan hiburan canggih jeung moderen nu asalna ti luar negeri anu geus ngalindes jauhna kesenian-kesenian tradisional.

Sintren salasahiji kesenian tradisional anu dipiboga masarakat di daerah Cirebon, nu ngagambarkeun kasucion tina raraga awéwé anu ngandung unsur magis. Ieu kesenian tradisional sintren téh anu asalna ti Cirebon mung dimekarkeun deui di daerah Majalengka, Indramayu jeung Kuningan, kaasup Cibingbin.

Upama nilik kaayaan kiwari, para rumaja mibanda anggapan yén kesenian tradisional téh kurang ngirut, ku sabab dianggap tinggaleun jaman. Balukarna kesenian tradisional kurang dipaliré kumasarakat hususna para rumaja. Éta hal téh jadi cukang lantaran kesenian tradisional geus timpur. Salian ti éta, kalungguhan kesenian salaku média atikan bisa mangaruhun kana paripolah individu siswa. Ieu hal seni minangka média atikan. Hartina harkat manusa diaping ngaliwatan seni, nu di jerona mibanda ma'na sangkan siswa bisa sawawa luyu jeung udagan tina atikan nasional.

Ieu panalungtikan ngaguar unsur-unsur kaéndahan sakabéh aspék nu aya dina kesenian sintren. Éstética mangupa bagian filsafat (kaéndahan) anu asalna tina sawangan indera. Istilah éstética mimiti diwanohkeun ku A.G Baumgarten taun 1750. Ieu istilah téh dihasilkeun tina basa Yunani Kuno *aistheton* anu hartina kamampuh ningali ngaliwatan pancaindera (dina Sumardjo, 2000, kc.24-25). Nurutkeun Baumgarten kaéndahan artistik sipatna alamiah (dina Sumardjo, 2000 kc. 25). Ku kituna, Baumgarten téh anu mimiti ngagunakeun istilah éstética ngaleupaskeun tina filsafat jadi élmu anu mandiri. Éstética ilaharna sok patali jeung pangaweruh ngeunaan kaéndahan jeung kasugemaan. Ieu hal saluyu jeung pamadegan Kant (dina Sumardjo, 2000, kc. 289) nyebutkeun yén éstética mangupa harti anu kalintang jembarna, henteu ngan saukur ngeunaan kaéndahan jeung kaagungan tapi ogé mangrupa kasugemaan sacara umum.

Salian ti éstética, ieu panalungtikan medar ngeunaan unsur sémiotik. Nu jadi dadasar dina sémiotika nyaéta konsep ngeunaan tanda. Tanda anu dimaksud téh téu ngan saukur basa jeung sistem komunikasi nu disusun ku tanda-tanda, tapi ogé tina dunya nu patali jeung pikiran manusa. Sakabéh nu aya di alam dunya kawengku ku tanda-tanda sabab saupama teu kitu, manusa teu bisa nyieun hubungan jeung realitas

hirupna. Peirce (dina Sobur, 2013, kc. 16) nétélakeun yén sémiotika mangrupa hubungan antara tanda, objek, jeung ma'na. Nurutkeun Peirce (dina Sobur, 2013, kc. 40-41) tanda minangka wawakil hiji hal pikeun manusa, nu ngabagi tanda jadi (1) ikon, (2) indéks, jeung (3) simbol.

Hasil tina ieu panalungtikan téh dipiharep bisa dipaké pikeun bahan ajar anu aya patalina jeung kabudayaan daerah. Saluyu jeung kurikulum 2013 di SMA/SMK/MA kelas XII aya pangajaran maca artikel budaya, anu boga fungsi pikeun ngeuyeuban pangaweruh siswa ngeunaan kabudayaan Sunda.

Ieu panalungtikan téh maluruh kana unsur kaéndahan (éstétika) jeung simbol-simbol (sémiotik) nu nyampak dina kesenian sintren di Desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin. Salian ti éta, tujuan ieu panalungtikan pikeun nambah pangaweruh ngeunaan budaya Sunda pikeun masarakat umum utamana siswa SMA kelas XII. Pangajaran ngaliwatan pedaran ngeunaan kesenian Sintren teu ngan saukur méré pangaweruh (kognitif), tapi ogé bisa numuwuhkeun sikep (apektif) sarta kaparigelan (psikomotor).

Panalungtikan budaya tangtuna geus dilakukeun, tina sababaraha judul panalungtikan ngeunaan budaya réa anu nalungtik ulikan sémiotik jeung éstétik, sakumaha skripsi anu kungsi ditalungtik di antarana: 1) Nadia Fitri Wulansari taun 2014 “Unsur Sémiotik dina Kesenian Bangkong Réang di Kampung Cijaura Desa Lebak muncang Kecamatan Ciwidey Kabupaten Bandung Pikeun Bahan Pangajaran Maca SMA”, 2) Windy Aryani taun 2017 “Ulikan Sémiotik dina Kesenian Topeng Kaleng Sinar Pusaka Layung Kuning di Desa Tegalsari Kecamatan Purwasari Kabupaten Karawang Pikeun Bahan Pangajaran Maca Artikel Budaya di Kelas XII SMA”, 3) Mona Monica taun 2013 “Ajén Éstética dina kabudayaan Hajat Laut di Palabuan Ratu Kabupatén Sukabumi pikeun salah sahiji Alternatif Bahan Ajar Maca di SMA”, 4) Berlliyana Agustine taun 2014 “Transmisi Kesenian Sintren di Sanggar Sekar Pandan Keraton Kacirebonan”, 5) Fachmi Fachrurrofi taun 2018 “Tradisi

Babanyo di Kecamatan Cihampelas Kabupaten Bandung Barat Pikeun Bahan Pangajaran Maca Artikel di SMA Kelas XII (Ulikan Sémiotik).

Dumasar kana kasang tukang anu geus dipedar di luhur, perlu dilaksanakeun panalungtikan ngeunaan simbol-simbol sémiotik jeung éstétik anu aya dina kesenian sintren. Ku kituna, ieu panalungtikan dijudulan “Kesenian sintren di desa dukuhbadag kecamatan cibingbin kabupaten kuningan Kabupaten Kuningan Pikeun Bahan Pangajaran Maca Artikel Budaya Siswa Kekas XII SMA (Ulikan Éstética jeung Sémiotika)”.

1.2 Rumusan Masalah

Dumasar kana kasang tukang anu diébréhkeun di luhur, sangkan ieu panalungtikan leuwih museur perlu diwatesanan. Watesan jeung ambahana dina ieu panalungtikan ngawengku analisis unsur sémiotik katut ajen éstética anu aya dina kesenian sintren. Ku kituna, nu baris ditalungtik museur kana kesenian sintren ngaliwatan ulikan éstétik tur unsur sémiotik anu nyangkaruk dina kesenian sintren.

Dumasar kana idéntifikasi masalah di luhur, rumusan masalah dina ieu panalungtikan saperti ieu di handap.

1. Kumaha prak-prakan kesenian sintren di Desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin Kabupaten Kuningan?
2. Unsur éstética naon waé anu nyampak dina kesenian sintren?
3. Unsur sémiotik (ikon, indeks, simbol) naon waé anu nyangkaruk dina kesenian sintren di Desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin Kabupaten Kuningan?
4. Kumaha larapna hasil panalungtikan kesenian sintren pikeun bahan pangajaran maca artikel budaya di kelas XII SMA?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Reykha Rostiana Dewi, 2019

KESENIAN SINTREN DI DESA DUKUHBADAG KECAMATAN CIBINGBIN KABUPATEN KUNINGAN PIKEUN BAHAN PANGAJARAN MACA ARTIKEL BUDAYA SISWA KELAS XII SMA (ULIKAN ÉSTÉTICA JEUNG SÉMIOTIKA)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Dina hakékatna unggal panalungtikan miboga tujuan. Tujuan nyaéta hal anu hayang kahontal nalika ngayakeun panalungtikan. Saluyu jeung watesan sarta rumusan masalah, ieu panalungtikan miboga tujuan umum jeung tujuan husus.

1.3.1 Tujuan Umum

Ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun maluruh simbol-simbol jeung kaéndahan nu nyampak dina Kesenian Sintren di Desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin, salian ti éta tujuan ieu panalungtikan nambahana pangaweruh ngeunaan budaya Sunda pikeun masarakat umum utamana siswa SMA kelas XII.

1.3.2 Tujuan Husus

Sacara husus panalungtikan ieu miboga tujuan pikeun:

- 1). ngadéskripsiéun runtulan acara prak-prakan kesenian sintren di desa dukuhbadag kecamatan cibingbin kabupaten kuningan Kabupaten Kuningan;
- 2). ngadéskripsiéun unsur éstétik jeung sémiotik nu nyampak dina kesenian sintren; sarta
- 3). ngalarapkeun hasil analisis simbol dina kesenian Sintren pikeun bahan pangajaran maca artikel budaya di SMA kelas XII.

1.4 Mangpaat Panalungtikan

Mangpaat anu dipiharep tina hasil ieu panalungtikan ngawengku tilu aspék, nyaéta 1) mangpaat tina segi tioritis, 2) mangpaat tina segi kawijakan, jeung 3) mangpaat praktis.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Mangpaat tioritis dina ieu panalungtikan bisa méré pangaweruh ka masarakat dina hal budaya, khususna dina kesenian anu aya di Tatar Sunda pikeun maluruh tanda-

Reyka Rostiana Dewi, 2019

KESENIAN SINTREN DI DESA DUKUHBADAG KECAMATAN CIBINGBIN KABUPATEN KUNINGAN PIKEUN BAHAN PANGAJARAN MACA ARTIKEL BUDAYA SISWA KELAS XII SMA (ULIKAN ÉSTÉTIKA JEUNG SÉMIOTIKA)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

tanda anu nyampak dina Kesenian Sintren di Desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin Kabupaten Kuningan.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Mangpaat praktis anu dipiharep bisa dihontal tina ieu panalungtikan nyaéta

1. masarakat dipiharep bisa numuwuheun kareeus kana budaya Sunda anu aya di sabudereunana, anu satulunya bisa numuwuhkeun karep pikeun ngariksa budaya Sunda;
2. pikeun guru, ieu panalungtikan dipiharep bisa dijadikeun *référence* bahan ajar;
3. pikeun panalungtik, ieu panalungtikan bisa nambah pangaweruh dina widang kabudayaan, hususna dina tradisi atawa kesenian Sintren di Desa Dukuh Badag Kecamatan Cibingbin Kabupaten Kuningan.

1.4.3 Mangpaat Isu Sosial

Mangpaatna nyaéta méré pangaweruh ka sakabéh pihak ngeunaan kesenian sintren nepi ka bisa jadi pangdeudeul keur lembaga-lembaga formal atawa nonformal. Ogé pikeun ngawanoheun jeung telaah kabudayaan di wewengkonna sorangan.

1.4.4 Mangpaat Tina Segi Kawijakan

Hasil tina ieu panalungtikan dipiharep bisa ngarojong panitén kana kesenian Sintren hususna keur pamarentah dina ngamekarkeun ieu kesenian. Ogé sacara umum keur masyarakat nu aya di Desa Cibingbin, ieu hal bisa ngaronjatkeun pamor kesenian Sintren tur ngamumulé kesenian salaku asét budaya sangkan masarakatna ulah mophohokeun urang Sunda anu miboga daya jual.

1.5 Raraga Tulisan

Reyka Rostiana Dewi, 2019

KESENIAN SINTREN DI DESA DUKUHBADAG KECAMATAN CIBINGBIN KABUPATEN KUNINGAN PIKEUN BAHAN PANGAJARAN MACA ARTIKEL BUDAYA SISWA KELAS XII SMA (ULIKAN ÉSTÉTIKA JEUNG SÉMIOTIKA)

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

BAB I Bubuka. Ieu bab medar kasang tukang panalungtikan, watesan jeung rumusan masalah, tujuan panalungtikan, mangpaat panalungtikan, jeung raraga tulisan.

BAB II Ulikan tiori. Ieu bab medar ngeunaan tiori kesenian sintren, sémiotika, éstétika, jeung bahan pangajaran maca artikel budaya.

BAB III Métode panalungtikan. Ieu bab medar ngeunaan lokasi jeung sumber data panalungtikan, desain panalungtikan, metode panalungtikan, wangenan operasional, instrumen panalungtikan, tahap ngumpulkeun data panalungtikan, jeung analisis data pnalungtikn.

BAB IV Hasil panalungtikan jeung pedaran. Ieu bab medar ngeunaan kesenian sintren, pedaran ngeunaan unsur éstétika jeung sémiotika anu nyangkaruk dina kesenian sintren, sarta larapna hasil panalungtikan tina kesenian sintren kana pangajaran maca artikel budaya di SMA.

BAB V Kacindekan jeung saran. Ieu bab medar ngeunaan kacindekan tina panalungtikan nu geus dilaksanakeun sarta saran nu nyusun pikeun lajuning laku kana ieu panalungtikan